

видання на платформі Open Journal Systems / Л. А. Лупаренко. — К. : ІТЗН НАПН України, 2016. — 90 с.

13. Соловяненко Д. В. Видавнича система Open Journal Systems (OJS) / Д. В. Соловяненко, А. В. Селезньова, Д. О. Дьомін // Міжнародна наукова конференція «Наукова періодика слов'янських країн в умовах глобалізації», Київ, 10–12 жовтня 2012 р.) : мат. конф. — С. 1–13.

14. Спірін О. М. Процедура впровадження електронного наукового журналу з використанням програмної платформи Open Journal Systems [Електронний ресурс] / О. М. Спірін, Л. А. Лупаренко, О. В. Новицька // Інформаційні технології в освіті. — 2017. — Т. 32, № 3. — Режим доступу : http://ite.kspu.edu/webfm_send/961.

15. Спірін О. М. Досвід використання програмної платформи Open Journal Systems для інформаційно-комунікаційної підтримки науково-освітньої діяльності [Електронний ресурс] / О. М. Спірін, Л. А. Лупаренко // Інформаційні технології і засоби навчання. — 2017. — Т. 61, № 5. — Режим доступу : <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1910>.

16. Степура І. С. Досвід використання платформи Open Journal Systems як засобу ознайомлення студентів магістратури з принципами роботи з електронними науковими виданнями [Електронний ресурс] / І. С. Степура // Інформаційні технології і засоби навчання. — 2013. — Т. 36, № 4. — Режим доступу : <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/872>.

17. Ярош Т. Еволюція журналу як засобу наукової комунікації: від друкування видань до оригінальних електронних журналів [Електронний ресурс] / Т. Ярош. — Режим доступу : http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/103/Yaroshenko_Evolutsiya1.pdf?sequence=3.

18. Journal's International Compliance Index (JIC Index) project [Електронний ресурс] // Journal's International Compliance Index. — Режим доступу : <https://jicindex.com/about-us-ua>.

19. OJS in an Hour. An Introduction to Open Journal Systems [Online] // Public Knowledge Project. — Available : <https://pkp.sfu.ca/files/OJSinHour.pdf>.

20. Resources for Editors of Scholarly Journals: Using Open Journal Systems (OJS) [Online] // KU Libraries. — Available : https://guides.lib.ku.edu/journal_editors/learn_ojs.

УДК 007:304:659.3

Л. А. Копилова, Л. І. Теодорська, Я. К. Ягнюк

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Особливості роботи журналістів із дітьми

Копилова Л. А., Теодорська Л. І., Ягнюк Я. К. Особливості роботи журналістів із дітьми. У статті розглядаються особливості роботи журналістів із дітьми в аспекті етико-правового регулювання та психологічних засад. У дослідженні було розглянуто основні етико-правові норми, яких мають дотримуватися журналісти під час роботи з дітьми, та психологічні механізми налагодження стосунків із дітьми, можливі наслідки після інтерв'ювання дітей, вплив інтерв'ю на подальше сприйняття дитиною медійників. З'ясовуються історичні віхи розвитку захисту дітей у межах прав людини на законодавчому та психологічному рівнях. Наводяться практичні поради щодо інтерв'ювання та опитування дітей. Пропонуються механізми випрацювання журналістами власних компетенцій під час роботи з дітьми та їх батьками (в аспекті підвищення медіаграмотності батьків та їх дітей, де варто розглядати емоційні наслідки для дитини в рамках заданої тематики під час інтерв'ювання). Також стаття торкається актуальної наразі проблеми акцентування в медійному просторі передусім образів дитини-жертви, дитини-героя.

Ключові слова: анкетування, діти, етико-правова база, журналіст, інтерв'ю, психологічні аспекти.

Копилова Л. А., Теодорская Л. И., Ягнюк Я. К. Особенности работы журналистов с детьми. В статье рассматриваются особенности работы журналистов с детьми в аспекте этико-правового регулирования и психологических основ. В исследовании были рассмотрены основные этико-правовые нормы, которым должны следовать журналисты при работе с детьми, и психологические механизмы налаживания отношений с детьми, возможные последствия после интервьюирования детей, влияние интервью на дальнейшее восприятие ребенком медийщиков. Выявляются исторические вехи развития защиты детей в рамках прав человека на законодательном и психологическом уровнях. Приводятся практические советы по интервьюированию и опросу детей. Предлагаются механизмы выработки журналистами

собственных компетенций при работе с детьми и их родителями (в аспекте повышения медиаграмотности родителей и их детей, где следует рассматривать эмоциональные последствия для ребенка в рамках заданной тематики во время интервьюирования). Также статья касается актуальной сейчас проблемы акцентирование в медийном пространстве прежде всего образов ребенка-жертвы, ребенка-героя.

Ключевые слова: анкетирование, дети, этико-правовая база, журналист, интервью, психологические аспекты.

Kopylova L., Teodorska L., Iagniuik Ia. Specifics of journalists' work with children. The article deals with the peculiarities of the work of journalists with children in the aspect of ethical and legal regulation and psychological principles. The study examined the main ethical and legal standards that journalists must follow when working with children, and the psychological mechanisms for establishing relationships with children, the possible consequences of interviewing children, the impact of interviews on the child's continued perception of media. The historical milestones of the development of the protection of children within the framework of human rights at the legislative and psychological levels are elucidated. Here provided practical advice on interviewing and questioning children. The mechanisms of working out of journalists' own competences during work with children and their parents (in the aspect of increasing media literacy of parents and their children, where it is necessary to consider the emotional consequences for the child in the given subject during interviewing) are offered. Also, the article touches on the current problem of accentuating in the media space, first of all images of child-victim, child-hero.

Keywords: questionnaire, children, ethics and law basis, journalist, interviews, psychological aspects.

Дитина на екрані, моніторі чи шпальті викликає розчулення у дорослих і зняття емоційного бар'єру до ЗМІ в самій дитини. Проте це зумовлює й чималі небезпеки некоректного представлення дітей у ЗМІ, а отже, необхідність існування окремих специфічних правил і обмежень щодо цього.

Розглянемо ситуацію, яка склалася наразі в українському медіапросторі стосовно взаємодії журналістів із дітьми як об'єктом відображення та учасниками інформаційного процесу, із акцентом на етико-правових параметрах.

Етико-правові засади та рекомендації при висвітленні життя дітей та їх проблем:

- Кодекс етики українського журналіста (особливо п. 18);

- основні положення і принципи Міжнародної федерації журналістів;

- проект кодексу мовлення, розроблений національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

Основні правила:

- обґрунтовані підстави для висвітлення приватного життя малолітньої, неповнолітньої особи;

- дозвіл на висвітлення життя малолітньої, неповнолітньої особи батьків чи опікунів;

- неприпустимість розкриття імен дітей (або вказування ознак, за якими їх можна розпізнати), які мали стосунок до протизаконних дій, стали учасниками подій, пов'язаних із насильством;

- журналістська діяльність, що зачіпає життя і благополуччя дітей, завжди має здійснюватися з урахуванням вразливого становища дітей.

Права і свободи дітей формувалися в суспільстві протягом багатьох століть. І

сьогодні ставлення соціуму до дітей (за законодавством України, осіб віком до 18 років) залишається неоднозначним, хоча воно й регламентоване законодавством. Так, права й свободи дітей визначаються законодавством – і національним, і міжнародним, зокрема, в таких документах:

- Конституція України (статті 24, 51, 52, 92);

- Конвенція ООН про права дитини;

- Закон України «Про охорону дитинства»;

- Закон України «Про захист суспільної моралі»;

- Закон України «Про телебачення і радіомовлення»;

- Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні»;

- Закон України «Про інформацію»;

- Сімейний кодекс України;

- Цивільний кодекс України;

- Кримінальний кодекс України;

- Кримінально-процесуальний кодекс України;

- Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства;

- Директива ЄС про аудіовізуальні медіапослуги;

- Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей;

- Керівні принципи ООН з питань правосуддя у справах, пов'язаних із участю дітей жертв та свідків злочинів;

- Європейська конвенція про транскордонне телебачення;

- Директива «Телебачення без кордонів»

Європейського Союзу.

Однак це далеко не повний перелік прав, обов'язків і свобод дітей, закріплених на законодавчому рівні.

Зараз суспільство і журналістика все більше приділяють увагу правам дитини, становленню дитини в суспільстві, обов'язкам дитини – з намаганням урахувати вікову психологію, соціалізаційні засади тощо, досліджувані й описувані науковцями [1; 2; 9; 10].

Хвилинка історії: Давня Спарта. Від народження й до кінця життя спартанець не належав собі, більше того, він не належав і своїм батькам. Війни та конфлікти спартанців із судніми державами зумовлювали створення військової міці, головним завданням людини в спартанському суспільстві вважалося бути нездоланим воїном. Тож і до дітей ставилися як до потенційних воїнів. Батько не мав прав виховувати дитину без дозволу геронтів (ради старійшин). Дитина мала бути без фізичних вад, якщо ж такі були, дитину залишали в горах, тобто прирікали на неминучу смерть [3].

Сьогодні ж суспільство стало більш гуманним. Будь-яке життя є безцінним. За Конституцією України, ст. 3, «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [5]. Конвенція ООН про права дитини, ст. 6, наголошує: «1. Держави-учасниці визнають, що кожна дитина має невід'ємне право на життя» [4].

ЗМІ сьогодні все частіше привертають увагу до проблеми порушення конституційного права дітей. Журналісти, порушуючи в ЗМІ питання, пов'язані з дітьми, прагнуть привернути увагу до проблем, оприлюднити те, що є за межею норми, звичності, законності та людяності. Новини, телепрограми, телешоу майоріють заголовками на зразок «Біля лікарні у Яворові знайшли новонароджену дитину» [6], «Ми думали, що то лялька якась лежить. Як ми придивились, а вона руками-ногами ворухить» [7], «Мати покинула 4-місячне немовля і півторарічну дитину без їжі та води у зачиненому приміщенні» [8].

Однією із головних прав і свобод дітей в роботі журналіста є висловлювання власної думки.

Хвилинка історії: Давня Спарта. «Мислинневіх та вербальних здібностей у молодих спартанців не розвивали. Спартанець мав говорити просто й коротко. Письменники тієї епохи стверджували, що від молодих спартанців рідше почуєш голос, ніж від

кам'яних статуї» [3].

Наразі Конвенція ООН про права дитини стверджує у ст. 12: «1. Держави-учасниці забезпечують дитині, здатній сформулювати власні погляди, право вільно висловлювати ці погляди з усіх питань, що торкаються дитини, причому поглядам дитини приділяється належна увага згідно з її віком і зрілістю», а також у ст. 13: «1. Дитина має право висловлювати свої думки; це право включає свободу шукати, одержувати і передавати інформацію та ідеї будь-якого роду незалежно від кордонів в усній, письмовій чи друкованій формі, у формі творів мистецтва чи за допомогою інших засобів на вибір дитини» [4].

Основним джерелом отримання журналістами інформації від дітей для своїх матеріалів є їх інтерв'ювання. Однак журналісти повинні враховувати певні правила під час спілкування з дітьми:

- журналіст має обов'язково отримати дозвіл від батьків чи опікунів на спілкування з дитиною;
- на початку інтерв'ювання потрібно назватися, чітко пояснити свою мету та роз'яснити, що і як буде показано в медіа;
- слід пояснити, що дитина може відмовитися від спілкування з журналістами, і що її відмова жодним чином не може дискредитувати її в суспільстві чи якимсь іншим чином завдати шкоди її репутації;
- необхідно пояснити можливі наслідки інтерв'ювання дитини після виходу матеріалу;
- слід використовувати слова, доступні дитині з урахуванням її віку;
- треба уникати запитань, на які можна дати односкладову відповідь «так» або «ні»;
- у розмові з дитиною й медіаматеріалах слід вживати ті слова, якими дитина хоче сама себе називати, й уникати тих, які їй неприємні;
- неприпустимим є обмеження часу;
- дитині потрібно надати необхідний час, щоб налаштуватися на розмову;
- інтерв'ю може тривати не більше однієї години без перерви й не більше двох годин на день;
- слід пояснити дитині, що головною у бесіді є тема вона, а не журналіст чи його команда;
- спілкуватися на рівні очей дитини.

Дитяча, підліткова та юнацька психіка є надто «хиткою», нестабільною, чутливою. І від того, як буде поводити себе під час інтерв'ю журналіст, залежить якість і коректність його роботи. Поважне ставлення до дитячої

особистості, відсутність «сюсюкання» та гри, ввічливість та посмішка, відкритість та щире бажання журналіста отримати відповіді на необхідні питання – запорука успішного інтерв'ю та чесних відповідей. Необхідно заручитися довірою до себе дитини / підлітка / юнака, знайти той «ключик», який дозволить індивіду, з яким проводять інтерв'ю, відкритися та не боятися бути знехтуваним, неприйнятним. Респондент має відчуття, що інтерв'юєр сприймає його як особистість, і, отже, готовий прийняти будь-які його відповіді на запитання (навіть негативні з точки зору суспільства, певних соціальних груп тощо).

Зовнішній вигляд інтерв'юєра, як і будь-якої людини в межах іншої професійної діяльності, також значним чином впливає на ефективність роботи. Одяг має бути охайним та простим, але водночас бажаніше, щоб була якась «родзинка» (незвичайна брошка, гарний шарф, модний аксесуар тощо), яка обов'язково приверне до себе дитячу увагу, зацікавить. Це один із прикладів продуманої невербальної поведінки. Водночас важливо пам'ятати і про якість мови (вербальне спілкування): важливе грамотне викладення думок та постановка запитань, доречне використання дефініцій залежно від віку дитини, відсутність помилок при вимові слів та ін., а якщо використовуються іншомовні терміни, то з обов'язковим тлумаченням їх значення.

Діалог слід розпочинати зі «зняття» напруження (добра посмішка, щирий комплімент, цікава або кумедна історія тощо) та з розмови на теми, які будуть актуальними для певного вікового періоду. Наприклад, у молодшому шкільному віці (7–11 років) діти із захватом будуть розповідати про власні хобі, досягнення в будь-якій діяльності (спорт, танці, шахи, рахування чисел та ін.); підлітки (11-14 років) залюбки поділяться успіхами у спілкуванні з однолітками, наявними лідерськими якостями; старші школярі (15-17 років) будуть довірливо розмірковувати про сьогочасне життя та плани на майбутнє.

Однак думку дітей можна з'ясувати не лише за допомогою інтерв'ю, але й опитування чи анкетування.

Для отримання необхідної інформації журналісти часто вдаються до анкетування як методу дослідження аудиторії. Цей вид опитування є найбільш поширеним та зручним. За достатньо короткий час можна зібрати значну кількість однотипної інформації та опитати велику кількість респондентів. Такі дані легко піддаються кількісній обробці та

опрацюванню. Останнім часом увага журналістів зосереджується на дитячій аудиторії. Усе частіше діти стають головними героями та учасниками журналістських матеріалів. Для того, щоб уникнути хибного трактування поданої інформації, моральної або фізичної шкоди, ризику здоров'ю або життю дитини, необхідно враховувати всі поради, рекомендації та застереження щодо роботи з дитячою аудиторією як найбільш вразливою та чутливою частиною населення.

При проведенні анкетування серед дітей мають бути дотримані такі правила:

- *Обов'язково є присутність інтерв'юєра під час анкетування.* Це потрібно для того, щоб розказати дітям про мету роботи. Якщо виникають питання, особа, яка проводить опитування, зможе допомогти та пояснити.

- *Рекомендується дітям молодшого віку зачитувати позиції в анкетах вголос.* Це необхідно робити через те, що маленькі діти не завжди можуть швидко зорієнтуватися та зрозуміти, що від них вимагають. Малеча може неправильно прочитати слова, переплутати та не зрозуміти деякі значення та закладені ідеї.

- *Не рекомендується для дітей молодших класів (особливо для 1-х класів) вносити до анкет розгорнуті питання.* Ця рекомендація зумовлена тим, що не всі діти в початковій школі можуть писати. Та навіть для тих, хто вже вміє писати, за короткий час зрозуміти й обдумати запропоновані питання та письмово відповісти на них надзвичайно складно.

- *Необхідно дітям-респондентам створити сприятливі умови для співпраці.* Для уникнення бар'єру між журналістом та дитиною потрібно говорити «однією мовою». Не використовувати складних слів, які діти можуть не зрозуміти. Уникати наказового тону. Відповідати на будь-які питання, запевнити дітей, що їх думка є надзвичайно важливою. Одразу пояснити дітям, що анкетування не передбачає правильної / хибної відповіді, що це фіксація їх власного погляду, який може бути різним.

- *Обов'язково потрібно дотримуватися анонімності анкетування.*

Отже, журналістам варто під час роботи з дітьми орієнтуватися на наступні компетенції: здійснювати журналістську діяльність на основі етико-правових засад; створювати журналістські матеріали з дітьми і про дітей, враховуючи дитячу психологію; створювати про дітей журналістські матеріали, що руйнують суспільні стереотипи, зокрема щодо певних категорій дітей; продукувати

інтелектуально-пізнавальні журналістські матеріали, що підвищують рівень обізнаності батьків і дітей щодо прав і рівних можливостей дітей; створювати журналістські матеріали, що руйнують стереотипне сприйняття прав дітей;

запобігати маніпулятивному використанню образу дитини в журналістських матеріалах; забезпечувати наявність якісної експертної думки при висвітленні проблем, пов'язаних із дітьми.

Література

1. Бочулинський С. Специфіка соціологічного вивчення аудиторії засобів масової комунікації на сучасному етапі / С. Бочулинський // Релігія та Соціум. — 2011. — № 1 (5). — С. 238–245.
2. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія / Т. В. Дуткевич. — К., 2012. — 423 с.
3. Книга для читання по історії середніх віків : очерки и рассказы / под. ред. акад. С. Д. Сказкина. Ч. 2. — М. : Просвещение, 1970. — 304 с.
4. Конвенція про права дитини : прийнята 20 листопада 1989 р., № 995_021. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021. — Дата звернення : 18.06.2017.
5. Конституція України : прийнята 28 червня 1996 р., № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. — Дата звернення : 15.06.2017.
6. Лазуркевич С. Біля лікарні у Яворі знайшли новонароджену дитину [Електронний ресурс] / С. Лазуркевич // ZAXID.NET. — 2017. — 1 грудня. Режим доступу : https://zaxid.net/bilya_likarni_u_yavorovi_znayshli_novonarodzhenu_ditinu_n1442992. — Дата звернення : 02.12.2017.
7. Литвинюк Н. Ми думали, що то лялька якась лежить. Як ми придивились, а вона руками-ногами ворухить [Електронний ресурс] / Н. Литвинюк // Новини по-рівненськи. — 2017. — 12 серпня. — Режим доступу : <http://tomat.rv.ua/my-dumaly-shho-to-lyal-ka-yakas-lezhy-t-yak-my-prydy-vy-ly-s-a-vona-rukamy-nogamy-vorushy-t/>. — Дата звернення : 15.08.2017.
8. Мати покинула 4-місячне немовля і півторарічну дитину без їжі та води у зачиненому приміщенні [Електронний ресурс] // Корресподент.net. — 2005. — 3 серпня. — Режим доступу : <https://ua.korrespondent.net/ukraine/259434-mati-pokinula-4-misyachne-nemovlya-i-pivtorarichnu-ditinu-bez-yizhi-ta-vodi-u-zachinenomu-primishchenni>. — Дата звернення : 20.06.2017.
9. Мухіна В. С. Вікова психологія: феноменологія розвитку, дитинство, отроцтво [Електронний ресурс] / В. С. Мухіна. — Режим доступу : <http://medbib.in.ua/vozrastnaya-psihologiya-fenomenologiya.html>. — Дата звернення : 23.09.2017.
10. Черниш Н. Й. Соціологія : підручн. [Електронний ресурс] / Н. Й. Черниш. — Режим доступу : <http://pidruchniki.com/1584072058104/sotsiologiya/sotsiologiya>. — Дата звернення : 26.06.2016.

УДК 316.6:659.9]:004.7(043.3)

О. В. Курбан

*Київський університет імені Бориса Грінченка,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Специфіка та особливості використання соціальних мереж в інформаційних конфліктах

Курбан О. В. Специфіка та особливості використання соціальних мереж в інформаційних конфліктах. Стаття висвітлює проблему вивчення інформаційно-комунікаційних технологій, що застосовуються в гібридних конфліктах. Визначається поняття «бойове SMM» – як практична категорія, що об'єднує низку інструментів та засобів управління інформаційними процесами в соціальних онлайн-мережах. Представлена технологія є інноваційною, доволі специфічною та вузькопрофільною, що обумовило той факт, що вона слабо досліджена з точки зору науки. За авторським визначенням, вона є результатом еволюції інтернет-технологій від формату web 1.0 до web 3.0 і є технологією управління комунікаційними процесами в соціальних онлайн-мережах, що спрямовані на часткове чи повне блокування або встановлення контролю над інформаційним полем противника.

Ключові слова: бойове SMM, інформаційна війна, гібридна війна.